

բարոյականը կ'ըմբռնէ ըստ մարդու բա-
նաւոր ազատ դատողութեան, այդ ազա-
տութեան մէջն է որ Մէֆիսթոյ կը զեղծանի:

Անկարելի է որ բնագանցական գիտու-
թեանց հմուտ աստուածաբան վարդապետը
համոզուի որ Ֆաուսթի վարդապետութիւնը
ամբողջութեամբ հիմնուած ըլլայ Աւետա-
բանին վրայ: Ամէն պարագայի, առողջ
դատողութեան տէր ընթերցողը Ֆաուսթէն
կրնայ շատ օգտուիլ՝ եթէ Մէֆիսթոյի լա-
րած ծուղակէն միշտ հեռու պահէ ինքզինքը:

Սիրուն է կէօթէի Ֆաուստի գեղարուես-
տական այդ քանդակը, զմայլելի երբ կու-
նոյի բերնով կ'երգէ ան:

ԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԷՆ-ԵՐԿԱՍԹ. — «Կուզիկ Պետոն» (հէքեթ).
հրակ. «Սահակ-Մեսրոպ». տպ. Գահիրէ, 1933:

Կուզիկ Պետոն առասպելական միջոց-
ներով կը կորսնցնէ իր կուզը: Հարուստ
մը իր աղջիկը Պետոյի հարսնութեան կը
խոստանայ, եթէ ըսէ թէ ինչպէս ան իր
կուզը կորսնցուցած է. և Պետոյ կը պատ-
մէ. «Հինգշաբթի օր մըն էր, բաղնիք գացի,
լուացուեցայ, չեմ գիտեր ի՞նչ կար ջուրին
մէջ, կուզս հալեցաւ շաքարի պէս»:

Նոյնը կը փորձէ հարուստ մարդը, բաղ-
նիքին մէջ, ջրանոյշ գեղեցիկ աղջիկնե-
րուն երգը կը լսէ, ու երբ անոնց սխալը
կը շտկէ, անոնք կը վերաւորուին, եւ ի
պատիժ՝ կուզ հարուստին վրայ Պետոյի
կուզն ալ կը բարդեն. ամօթահար հա-
րուստը բաղնիքէն դուրս կ'ելլէ, Պետոյին
չուզեր տալ իր աղջիկը:

Սակայն այդ անկարելի էր, Պետոյ
յանձն կ'առնէր կրկին կուզ ունենալ՝ բայց
չգրկուիլ այդ հարուստին աղջիկէն. աղ-
ջիկ և մանչ զիրար սիրած էին, հրաշքով
իրարու կապուած էին. անոնք զիրար կ'առ-
նեն: Պետոյ ալ լեւս կուզ չունէր, երիտա-
սարդ իշխանի պէս գեղեցկացած փեսայ
կը դառնար, և հրեշտակի պէս գեղեցիկ
աղջիկին կը փափսար աւանջէն:

«Սուրբ իրաւ է
իրաւը սուտ է

Գուն ինծի կ'առնես
էս բան չեմ առներ
Այսօր կ'երակի
Վաղը չես զիտեր
Ի՞նչ կը պատահի
Եղինկ կը դառնաս
Ես որսորդ տղայ
Սուր նետ կ'արձակեմ
Սիրտը կ'արիւնեմ
Եւ դուն կը մնաս
Կը վերածընիս
Իմ սրտիս վրայ»:

Փեսան այնքան ուրախացեր է որ խելքը
թռուցեր, իր երգածին կէտադրութիւնն է
մոռցեր: Արսէն Երկաթ զգալիօրէն կը յա-
ռաջադիմէ, իր ամէնէն յաջող գրութիւն-
ներէն մէկն է այս հէքեթը, ուր յարգած
է պահանջուած գրական կանոնները: Նիւ-
թը պարզութեան մէջ պերճ է: Իմաստա-
սիրական, բարոյական խրատները ալ ա-
ւելի գնահատելի ըրած են այս հրապու-
րիչ հէքեթը:

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՊԱՐ-
ՏԻՋԱԿՑԻՈՅ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԻՄՆԱՐ-
ԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏԻՋԱԿԻ ԵՒ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ:

Արարեալ է Տ. Կարապետ Քահանայէ Տ. Գրիգորեան.
Երուսաղէմ, տպ. Ս. Յակոբեանց, 1933, էջ 102:

Չկայ գեղածիժաղն Պարտիզակ: Մեծ
աղէտին՝ ան ալ միւս հայաշատ կեդրոն-
ներուն նման հիմնայատակ կործանեցաւ
հայոցս համար: Կ. Պոլսոյ կից այս ա-
ւանը և Նիկոմիդիոյ նշանակելի հայկական
գաղութին մանրակրկիտ պատմութիւնը
չգրուեցաւ ժամանակին, իսկ այժմ գոնէ
տեղական յիշատակարաններով վաւերա-
ցեալ հրատարակութիւն մը՝ ալ շատ ուշ
է, նոյնիսկ անկարելի: Պարտիզակի եւ
ընդհանրապէս Նիկոմիդիոյ, Կ. Պոլսոյ հետ
ունեցած մերձաւորութիւնը, և Պարտիզակի
գրագէտ հայորդիներ ունենալը մեծ ազդակ
մըն էր այդ գաւառին և աւանին կառա-
րեալ պատմութեան պատրաստութեան հա-
մար: Սակայն դժբախտաբար ատիկա չկա-
տարուեցաւ, թէեւ Մինաս Գ. Գասպեան

(Պարհատ), Պոսթոնի «Հայ Վաստակ»
առեւտրական թերթի խմբագիր (Վերա-
ծին) 1913ին Ազատամարտի տպարանէն
հրատարակեց ուսումնասիրութիւն մը՝ Հա-
յերը Նիկոմիդիոյ գաւառին մէջ, ուր 311
էջերու մէջ գոհացուցիչ պատկեր մը կը
տրուի այդ գաւառին կարեւոր հայութեան
մասին: Ուրեմն բնական է որ Պարտիզակի
անցեալին նայող ամէն տեսակ յիշատա-
կարաններու հրատարակութիւնը մեծ հե-
տաքրքրութեամբ կարդացուի այդ գաւառով
հետաքրքրուողներուն կողմէ:

Յառաջաբանէն կ'իմանանք թէ Վկա-
յարանութեանց եւն. հեղինակը, Տ. Կա-
րապետ քննյ. Տ. Գրիգորեան, է մայրենի
պապը Յառաջաբանը գրողին՝ և զբոյլիս
հրատարակիչ՝ թորգոմ ս. Գուշակեանի,
Երուսաղէմի այժմու պատրիարքին:

Յառաջաբանէն վերջ նահատակին Յով-
հաննէս Փիրէնեան սրբակրօն երիտասար-
դին տապանագիրը կը տրուի, 1838 Մայիս
1 թուակիր: Յետոյ կու գայ պատմաբան
Լաւատարարեան Լոյս վկային Քրիստոսի
սրբոյն Յովնանեոս Պախլեճիցոյ (էջ 1 -
24), որուն կը յաջորդէ նոյնը՝ ոտանաւոր
ձեւով կատարուած, որուն քառեակներուն
սկզբնատառերը կը կապեն «Ի ՏԵՐ ԿԱՐԱ-
ՊԵՏ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՆՈՒԱՍՏԷ Ե ԲԱՆՍ ՊԱՏ-
ՄՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԱԳՍ Ս. ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՎԿԱՅԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՈՐ Ի ՊԱՐՏԻՋԱԿ
ԳԵՂՁ Ի ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՆԻԿՈՄԻԴԻՅ»:

Վկայա-
բանական այս երկու կտորներն ալ առ-

նուած են Սաղէմի հայաւանքին հաւա-
քածոյէն:

Էջ 43 էն սկսեալ մինչեւ էջ 52 Վը-
կայութեան ծանօթութիւնները, անշուշտ
թորգոմ սրբազանի զբէն:

Հատորիկիս երկրորդ մասը Պարտիզակի
պատմութիւնն է՝ Տէր Կարապետի զբէն,
գրուած 1831ին: Սակայն ասոր օրինա-
կութիւնը՝ ըստ Յառաջաբանին իսկ ծա-
նօթութեանց՝ կը պարտինք մեղուաշան
Վենետիկեան Միթիթարեան Հ. Վարդան
Վ. Հացունիի, որ ժամանակին Պարտի-
զակի մէջ օրինակեր է Տէր Կարապետի
այդ գրութիւնը և հետը բերեր է Վենե-
տիկ: Թորգոմ սրբազան այսպէս անփո-
խարինելի երջանկութիւնը կ'ունենայ իր
նախնիին գրութիւնը ձեռք բերելով եւ
արժանապէս հրատարակելով:

Պարտիզակի հիմնարկութեան մասին
տրուած տեղեկութիւններն անբաւական
են: Իսկ հին եկեղեցւոյն հիմնարկութեան
մասին երկար կը խօսուի:

Տէր Կարապետ քահանայի այս գրու-
թիւնը ծանօթ է եղած Մ. Վերածինի
(Մինաս Գ. Գասպեան) իր Հայերը Նի-
կոմիդիոյ գաւառին մէջ գործին մէջ:

Այս հատորիս վերջին մասը կը փակուի
էջ 88էն սկսեալ երկրորդ ծանօթագրու-
թեամբ մը՝ հրատարակիչէն:

Տպագրութիւնը մաքուր, թուղթը լաւ
և կազմը կոկիկ:

Ուրիշ թափանցան

Յ. ՔԻՐԵՄԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՀՈԳԻ ԵՆՔ ՀԱՅԵՐՍ

Կէս տարի առաջ որոշած էի զանազան
ազգային հաստատութիւններու զիմելով,
հարցարաններու միջոցաւ փնտռել հայու-
թեան ներկայ թիւը: Այս նպատակով շուրջ
երկու հարիւրի չափ նամակներ ուղարկե-
ցի աշխարհի բոլոր վայրերը, ուր հայու-
թեան գոյութիւնը կը գուշակէի և ներփա-
կելով նամակներուս հետ զանազան հար-

ցարաններ, խնդրեցի մէն մի վայրէ ճշ-
գրիտ տեղեկութիւններ, որ կարենամ մեր
ազգին ներկայ թիւը ըստ կարելւոյն մին-
չեւ գոնէ 90-95% ճշգրտութեամբ հաստատել:

Նախ և առաջ քիչ շատ կոտորած սրտով
ստիպեալ եմ արտայայտուիլ որ, շատեր
խուլ և համը միացին հարցումներուս. նա-
մակներուս զրեթէ կէսը բոլորովին առանց